

УДК 336.76:339.72(477)

Петренко Ольга Павлівна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеського державного аграрного університету
ORCID 0000-0001-9722-3785
leka_m@ukr.net

Братінова Марія Георгіївна
здобувачка вищої освіти
990099vrsmart@gmail.com

РИНОК НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Анотація

В статті розглянуто основні складові ринку небанківських фінансових послуг України та особливості діяльності небанківських фінансових установ. Розкрито їх сучасний стан, сильні сторони та умови поживлення ринку небанківських фінансово-кредитних послуг. Розкрито шляхи економічного розвитку ринку небанківських кредитно-фінансових послуг в рамках: макроекономічної стабільності; дотримання високих стандартів корпоративного управління та прозорості, які матиме позитивний вплив на рівень довіри до ринку та надасть йому додатковий поштовх розвитку та в частині регулювання на міжнародних стандартах, включаючи імплементацію вимог законодавства ЄС.

Ключові слова: ринок небанківських фінансових послуг, кредитно-фінансові установи, страхові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, фінансові компанії, фінансові операції.

UDC 336.76:339.72(477)

Petrenko Olga P.,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
of the Department of Economic Theory and Economics
of Enterprises Odessa State Agrarian University
ORCID 0000-0001-9722-3785
leka_m@ukr.net

Bratinova Maria G.
higher education
990099vrsmart@gmail.com

MARKET OF NON-BANK FINANCIAL SERVICES OF UKRAINE

Abstract

The purpose of the article is to study the current state of the non-banking financial services market, their impact on the national economy and development prospects.

The scientific novelty is disclosure of the main components of the market of non-banking financial services in Ukraine and features of non-banking financial institutions. Their current state, strengths and conditions of revival of the market of non-bank financial and credit services are revealed. The ways of economic development of the market of non-bank credit and financial services

within the limits of: macroeconomic stability are revealed; adherence to high standards of corporate governance and transparency, which will have a positive impact on the level of confidence in the market and give it additional impetus for the development and regulation of international standards, including the implementation of EU legislation.

Conclusions. It is possible to use non-bank credit and financial institutions in the financial market of the state to attract the role of intermediaries. For further economic development of the market of non-bank credit and financial services it is necessary to support certain requirements: 1) Non-bank financial institutions must maintain stability in the financial system of the country, which grows in terms of replenishment of financial services. 2) The non-banking sector must adhere to high standards of corporate governance and transparency, which will have a positive impact on the level of market confidence and give it an additional impetus to development. 3) The system of regulation and supervision of the NBFIs sector should be based on international standards, including the implementation of EU legislation.

Key words: non-banking financial services market, credit and financial institutions, insurance companies, credit unions, private pension funds, pawnshops, financial companies, financial operations.

Вступ. Основою ефективного функціонування економіки України виступає фінансова система. Головним завданням якої виступає забезпечення стабільного економічного зростання шляхом раціонального розподілу ресурсів економіки, капіталу та наявності конкурентної ринкової практики.

Дослідження фінансового ринку та його послуг передбачає розкриття методологічних засад його функціонування. Сучасний фінансовий ринок представлений банківськими та небанківськими фінансовими установами, стимулює фінансові потоки та значно зменшує витрати при формуванні попиту і пропозиції на фінансові послуги. Небанківські фінансові установи виступають посередниками, які трансформують заощадження населення у інвестиції, що надходять у економіку країни. Враховуючи нинішнє положення, банківські установи не завжди спроможні задовольняти весь спектр фінансових послуг, яких потребують суб'єкти фінансового ринку. У цій ситуації актуальності набуває діяльність небанківських фінансових установ, особливістю розвитку яких є необхідність у поліпшенні кількісних та якісних показників на фінансовому ринку. Підвищення ефективності та перебудова системи функціонування небанківського посередництва стає найважливішим чинником, який здатний забезпечити розвиток вітчизняного фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що не достатньо досліджено вплив небанківських фінансових установ на економічне зростання в Україні, в той же час, як в інших країнах такі установи стають додатковим ефективним джерелом зростання економіки.

Вивченню значення небанківських фінансових установ присвячено наукові праці як вітчизняних, так й закордонних дослідників. Так, Зюзіна А.Ю. відмічає, що «Фінансові посередники відіграють велику роль у заснуванні фінансової бази для діяльності підприємств реального сектору економіки й також стимулюють економічний розвиток усієї держави» [1,с.413].

На думку вчених Ахмеда Ризвана та Андрія Семенова, роль небанківських фінансових установ України, які з'явилися в період трансформації національної

економіки залишається досить обмеженою через великі ризики інвестицій. Сьогодні, коли процеси приватизації в реальному секторі завершені, і національна економіка потребує наявності довгострокового та дешевого капіталу для забезпечення інноваційних процесів, роль небанківських фінансових установ істотно зростає [2,с.39]. Пшик Б.І. надає в своїх дослідженнях небанківським фінансовим установам провідне місце у загальному механізмі організації та регулюванні економічного життя суспільства, від ефективності функціонування яких залежить успіх соціально-економічних перетворень в країні. У розвинутих ринкових країнах саме небанківські фінансові установи є важливим чинником економічного зростання країни та забезпечення її економічної безпеки [3,с. 988].

Гнатів В.А. вказує на те, що «Кредитно-фінансові установи – об'єктивна необхідність для ефективного функціонування ринкової економіки. Вони не тільки є потужними конкурентами банків за вільні грошові капітали, що само по собі має позитивне значення, а й надають економічним суб'єктам такі фінансові послуги, виконання яких не вигідно або законодавчо заборонено банкам. Функціонування небанківських фінансових установ повинно забезпечуючи тісний зв'язок між суб'єктами господарювання, населенням і небанківськими фінансовими установами» [4].

Метою статті є дослідження сучасного стану функціонування ринку небанківських фінансових послуг, їх вплив на національну економіку та перспективи розвитку.

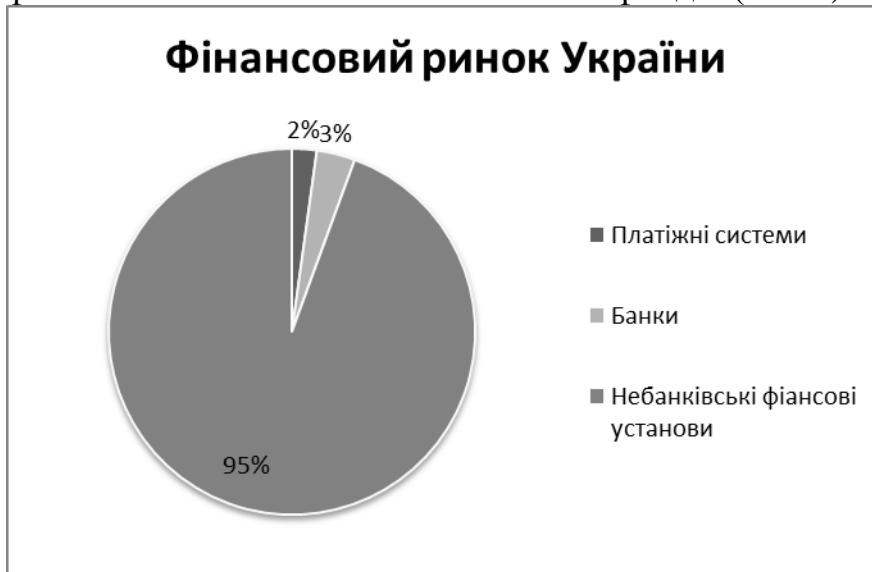
Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан та ускладнення способів та форм тимчасово розміщених коштів призводять до появи нових видів професійної діяльності, які спрямовані на обслуговуванні фінансових операцій [5]. Ця професійна діяльність представляє собою різноманіття з надання фінансових послуг не тільки юридичним, а й фізичним особам.

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринкових фінансових послуг» визначає сутність фінансових послуг та суб'єктів, які їх надають. Отже «фінансова послуга» - це операція з фінансовими активами, яка передбачена законодавством та здійснюється в інтересах третіх осіб з метою збереження реальної вартості фінансових актів [7].

До суб'єктів, що надають фінансові послуги відносять: страхові компанії, ломбарди, банки, пенсійні фонди та інші юридичні особи, які займаються наданням фінансових послуг. З числа таких фінансових установ виділяють юридичні та фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю та мають право надавати фінансові послуги на території України. Тобто, законодавство держави розмежовує ринки фінансових послуг та фінансові ринки. Частина таких послуг надають юридичні особи, які не є банком, але ж мають право надавати одну або декілька фінансових послуг та зареєстровані у державному реєстрі фінансових установ. Ці фінансові установи визначені як небанківські фінансові установи [7].

Небанківські фінансові установи виступають як альтернатива банківському сектору. Це установи, які надають фінансові послуги та банківські послуги, не відповідаючи законодавчому визначенню банку. На них поширюються банківські норми. Ці організації в іноземних країнах відіграють вирішальну роль в економіці, пропонуючи свої послуги в міських, а також сільських районах, переважно надаючи позики, що сприяють зростанню нових підприємств.

Станом на 2020 рік в Україні діють 75 банків та 2084 небанківських фінансових установ, з них 304 ломбарди, 327 кредитних спілок, 144 лізингових компаній, 1031 фінансових компаній та 63 пенсійних фондів (Рис.1)

Рис. 1. Складові фінансового ринку

Джерело: побудовано на основі [5].

До складу небанківських фінансових установ відносять: страхові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, фінансові компанії, які займаються здійсненням фінансових операцій (табл.1).

Таблиця 1

Особливості діяльності небанківських фінансових установ

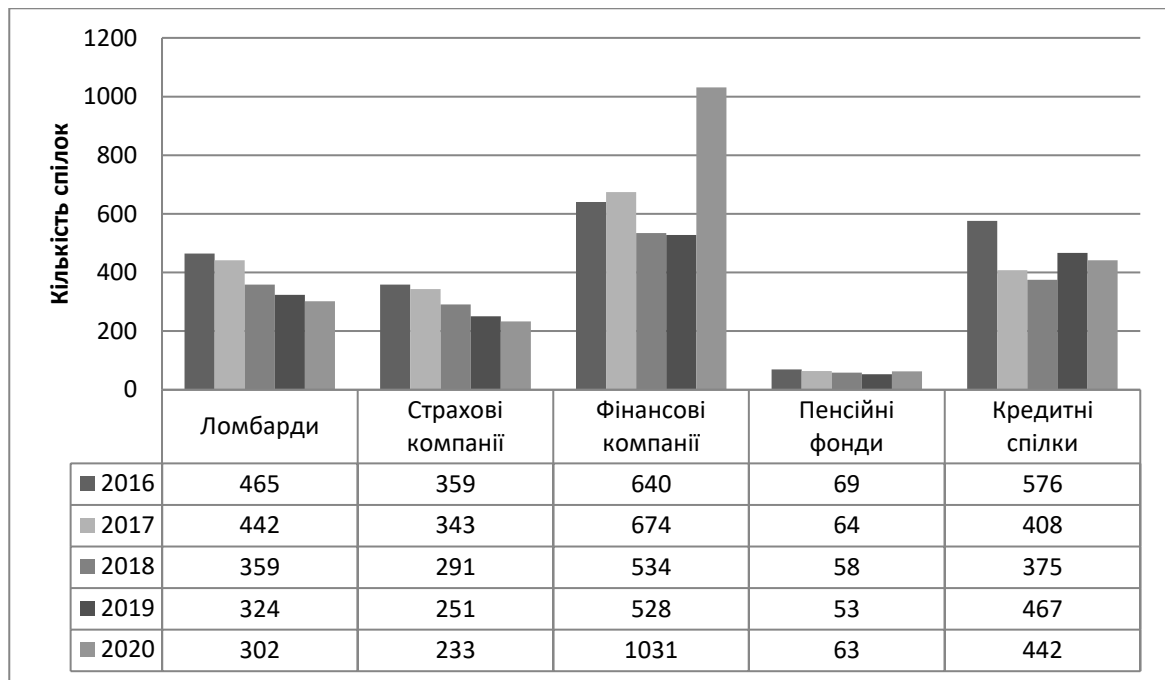
Види небанківських фінансових установ	Їх діяльність
Страхові компанії	Надають захист фізичним та юридичним особам у випадку настання певних подій, які визначені договором страхування, за рахунок грошових фондів, які формуються за рахунок сплати фізичними особами страхових платежів [9].
Кредитні спілки	Організація, що задовольняє потреби членів спілки у взаємному кредитуванні за рахунок об'єднаних фінансових внесків її членів [12].
Недержавні пенсійні фонди	Фінансова установа, яка працює на покращення та забезпечення пенсійними виплатами учасників за рахунок накопичених пенсійних актів [10].

Ломбарди	Організації, які надають на свій власний ризик кредити у будь якій формі фізичним особам, під заставу майна та під визначений відсоток [13].
Фінансові компанії	Небанківські фінансові установи, які надають кредитні послуги не лише фінансові, а й товарні[14].

Джерело: сформовано авторами

Однак необхідно зауважити, що деякі вчені вважають, що до небанківських фінансових установ можна віднести і благодійні фонди. Але на нашу думку, це суперечить встановленим правовим положенням про порядок надання небанківським фінансовим установам ліцензії на здійснення валютних операцій. Таким чином для того, щоб віднести ту чи іншу установу до небанківських установ необхідно впевнитись, що ця установа надає фінансові послуги та внесена до реєстру фінансових установ.

Динаміку зміни кількості небанківських фінансових установ України можна спостерігати на рис.2.

Рис. 2. Динаміка кількості небанківських фінансових установ в Україні

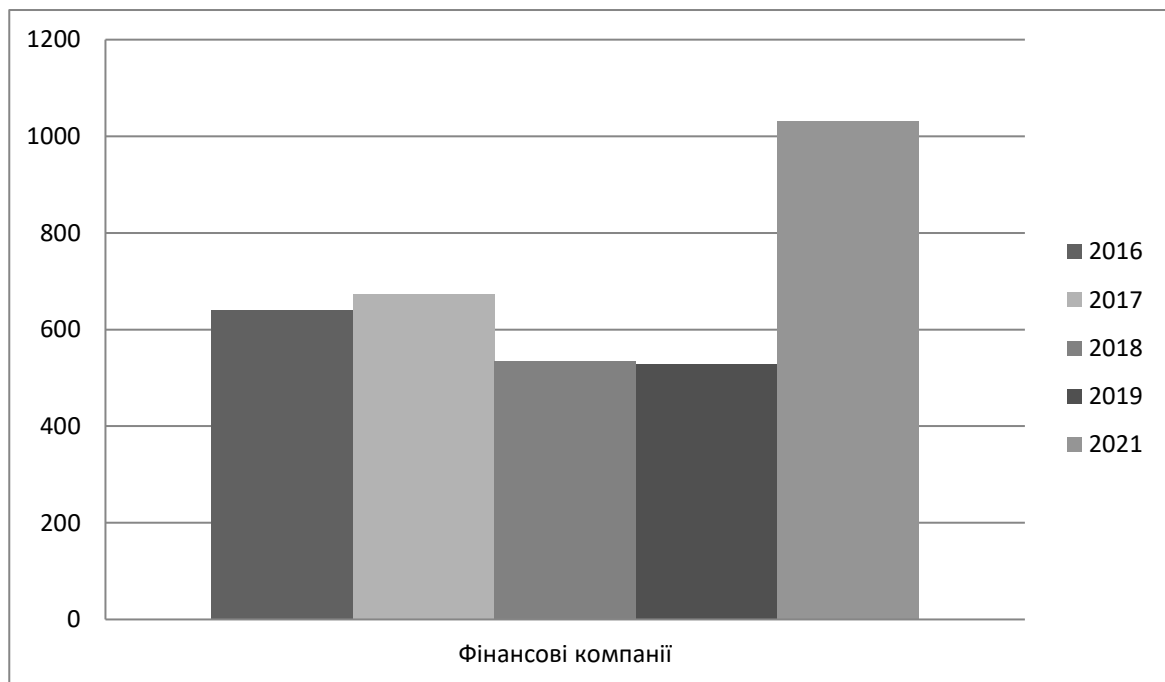
Джерело: побудовано автором згідно джерела 5

Найбільшого розвитку серед небанківських фінансово-кредитних установ набули фінансові компанії, кількість яких набула найбільшого значення саме у 2020 році (рис.3). Про зменшення в динаміці кількості можна відмітити таких небанківських фінансово-кредитних організацій, як ломбарди, страхові компанії та кредитні спілки. Недержавні пенсійні фонди стабільно мають невелику кількість.

Стрімке зростання кількості фінансових компаній пов'язано з підвищенням вимог до банківських установ щодо капіталу.

Проте, через ситуацію, яка склалася останній рік в світі через Covid-19, небанківські фінансово-кредитні установи змушені диверсифікуватися та знаходити інші джерела доходу та переосмислювати свій бізнес. Їм доводиться переглянути себе за допомогою ринкової платформи, використовуючи свої сили - базу клієнтів, охоплення дистрибуцією та співпрацю з різноманітними екосистемами. Для вирішення мінливих бізнес-сценаріїв їм доведеться зосередитись на своїх сильних сторонах, які, по суті, є їх основними функціями:

1. Андеррайтинг та прийняття рішень, що є вирішальною роллю оцінки потенційного ризику або кредитоспроможності потенційного позичальника.
2. Виконання та обслуговування позики за допомогою різних стратегій охоплення цільової аудиторії та надання наскрізних індивідуальних послуг.
3. Управління ризиками за допомогою належних заходів щодо їх зменшення та вдосконалених протоколів управління.
4. Система встановлення пріоритетів та добре регламентованим процесом за допомогою різних стратегій, уникаючи правопорушень.
5. Фінансування, яке передбачає залучення грошей для виконання вищезазначених чотирьох функцій.

Рис. 3. Кількість фінансових компаній в Україні

Джерело: побудовано автором згідно джерела 5

Побудова ефективного та стабільного фінансового ринку неможлива без високого рівня довіри споживачів. Поведінка на ринку, поряд із ефективним та системним захистом прав споживачів фінансових послуг, є серед ключових складових регуляторної моделі для всіх небанківських сегментів ринку.

Зусилля Національного банку зосереджені на попередженні систематичних недоброчесних практик, що порушують права споживача. Це можливо досягнути шляхом перевірки фінансових установ на відповідність

правилам про надання фінансових послуг, контролем за дотриманням законів про рекламу та розгляд скарг від споживачів.

Пожвавлення ринку небанківських фінансово-кредитних послуг потребує:

- стабільної економічної ситуації в державі;
- формування стабільної нормативно-правової бази;
- підвищення відкритості та прозорості ринку небанківських фінансово-кредитних послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можна зробити висновок, що небанківські кредитно-фінансові установи на фінансовому ринку держави виконують роль посередників, забезпечуючи фізичних осіб фінансовими ресурсами, підтримують економіку держави, яка в свою чергу, отримує додаткові інвестиції. Хоча на сьогодні ці установи за своїми активами поступаються банкам, це не заважає їм розвивати свій потенціал та набирати значних обертів у економіки нашої країни.

Для подальшого економічного розвитку ринку небанківських кредитно-фінансових послуг потрібно притримуватись певних вимог:

по-перше, небанківські фінансові установи повинні стати ефективною складовою фінансової системи країни, яка зростає з точки зору обсягу та рівня проникнення фінансових послуг, і, водночас, сприяючи макроекономічна стабільність.

по-друге, небанківський сектор повинен дотримуватися високих стандартів корпоративного управління та прозорості, які матиме позитивний вплив на рівень довіри до ринку та надасть йому додатковий поштовх розвитку.

по-третє, система регулювання та нагляду за сектором НБФІ повинна базуватися на міжнародних стандартах, включаючи імплементацію вимог законодавства ЄС. Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, Україна пообіцяла суттєво змінити своє законодавство про фінансові послуги з метою запровадження українського регулювання фінансових послуг ближче до прийнятого в ЄС. У сегментах ринку, де відсутні стандарти ЄС, національні будуть запроваджені стандарти, засновані на міжнародному досвіді.

Список використаних джерел:

1. Зюзіна А. Ю. Сучасний стан фінансових компаній України. *Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції НПП та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти»* (м.Одеса, 13-14 квітня 2021 р.), Одеса, 2021. С. С. 413-415
2. Ahmad Rizwan Ch Ph.D., Andrii Semenog. Non-bank financial institutions activity in the context of economic growth: cross-country comparisons. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. Volume 1, Issue 2. P.39-49
3. Пшик Б.І. Розвиток ринків небанківських фінансових послуг в Україні: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №16. С.988-992
4. Гнатів В.А. Проблеми та перспективи розвитку небанківських фінансових установ в Україні. *Стратегічні орієнтири*. 2018. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3400> (дата звернення 10.05.2021р.)

5. Національний банк України: дані наглядової статистики. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV_kv_2019.pdf (дата звернення 30.03.2021р.)
6. Бобров Е.А. Роль та місто ринку фінансових послуг в структурі фінансового ринку. *Фінанси України*. 2007. №4. С.88-94
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001р.№2664-III із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Про затвердження Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам, національному оператору поштового зв'язку генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій: Постанова Національного банку від 09.08.2002р. № 297 із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. № 85/96-ВР із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
10. Недержавний пенсійний фонд // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
11. Порядок проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами господарювання, що провадять господарську діяльність з організації та утримання казино, інших гральних закладів, і ломбардами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2003р. №1800 із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Кредитні спілки // Навчальні матеріали. URL: https://pidru4niki.com/18970508/finansii/kreditni_spilki
13. Про ломбарди і ломбардну діяльність // Всеукраїнська асоціація ломбардів. URL: <http://lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=53>
14. Фінансові компанії // ФК «Фінанс Експерт». URL: <https://fcfinex.com/fc.php>

References:

1. Zyuzina, A.Y. (2021) The current state of financial companies in Ukraine. Collection of abstracts of reports on the materials of the I International scientific-practical conference of NNP and young scientists [Actual aspects of science and education development] Odessa: Odessa State Agrarian University, 413-415[in Ukrainian].
2. Ahmad Rizwan, Ch. Ph.D. & Semenog, A. (2017) Non-bank financial institutions activity in the context of economic growth: cross-country comparisons. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 1, 39-49
3. Pshyk, B.I. (2017) Development of non-banking financial services markets in Ukraine: main problems and ways to solve them. *Global and national economic problems*. 16. 988-992 [in Ukrainian].

4. Hnativ, V.A. (2018) Problems and prospects of development of non-bank financial institutions in Ukraine. *Strategic guidelines*. Retrieved from <http://libfor.com/index.php?newsid=3400> [in Ukrainian].
5. National Bank of Ukraine: supervisory statistics. (2019) Retrieved from URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV_kv_2019.pdf [in Ukrainian].
6. Bobrov, E.A. (2007) The role and city of the financial services market in the structure of the financial market. *Finance of Ukraine*.4.88-94 [in Ukrainian].
7. State Treasury Service of Ukraine. (2001) On financial services and state regulation of financial services markets. (Order No. 2664-III, July 12). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
8. State Treasury Service of Ukraine. (2002) On approval of the Regulations on the procedure for granting general licenses for foreign exchange transactions to non-banking financial institutions, national postal operator. (Order No 297, August 9) Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. State Treasury Service of Ukraine. (1996) About insurance. (Order No 85/96-BP, March 7) Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Wikipedia: free encyclopedia. Non-state pension fund. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].
11. State Treasury Service of Ukraine. (1996) Procedure for conducting internal financial monitoring by economic entities engaged in the organization and maintenance of casinos, other gambling establishments, and pawnshops. (Order N1800, November 20) Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Training materials. Credit unions. Retrieved from https://pidru4niki.com/18970508/finansii/kreditni_spilki [in Ukrainian].
13. All-Ukrainian Association of Pawnshops. About pawnshops and pawnshop activity. Retrieved from <http://lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=53> [in Ukrainian].
14. FC "Finance Expert". Financial companies. Retrieved from <https://fcfinex.com/fc.php> [in Ukrainian].